

Megyünk, mert mennünk kell...

Tegnap olyasvalami történt, ami az utóbbi majd 9 évben még egyszer sem fordult elő velem. Nem ültem le naplómmal az asztal mellé este, térdemre sem raktam, ahogy tettem ezt bekuckózva a pince sarkában a bombatámadások során, tollamért-tintámért nem nyúltam, lámpásomba petróleum nem került, ezáltal üresen maradtak memoáromban az aktuális dátum alatt előre behúzott sorvezető vonalak. Igaz, vannak napok szép számmal, hol csak rövid sorocska került bejegyzésre, sőt akad kettő olyan is, ahol csak egy szó és semmi több az emlékeztető. Az egyik Édesapám halálának napja, ott ennyi áll: APÁM, a másik 45 március 20-án került bejegyzésre: *Stofferék*. Előveszem egy napot pihent naplóm és nézem a tegnapi dátumot: 1948. február 3-a, vasárnap, betű egy szál sem, csak üresség. Vagy mégsem? Ha az üres hordó kongva jelzi gazdájának az elfogyást, akkor az üresen maradt sorok az írást vezénylő lélek elfogyására-életteleniségére engednek utalni. Igaz is lehet ez bizony, tegnap egy kicsit tán meg is haltam...

Megtörtént hát! Tudtuk, hogy eljön a mi időnk is, kétségünk nem volt felőle, főleg a tavalyi Lamberg-kastély előtt elhangzott Rajk-beszéd óta, ráadásul elvitték már szinte mindenhol sorstársaink, két éve is van annak, hogy a budaörsieket bevagonírozták, az etyekiek is már távol innen, ennek ellenére titkon, a szívünk mélyén mégis bízunk a csodában, imádkoztunk is sokat érte. Így történt ez a tegnapi esti mise alatt is. Az istentisztelet végén kifelé jövet a templomból már a lépcső alján tartottunk, mikor jött a hír, nagy csoportosulás van a községháza mellett. Érezve a rosszat, gyorsan megfogtam édesanyám kezét és úgy indultunk a hivatal irányába. Indultunk? Sodródtunk, lépegettünk, toporogtunk, haladtunk is meg nem is, de odaértünk valahogy. A gondolatok és félelmek menet közben egyre nagyobb súllyal rakódtak a vállamra, örökkévalóságnak tűnt annak a néhány száz méter. Hetedik érzésem nem csalt meg, a NÉVSOR volt kifüggesztve. Hosszú-hosszú sorban a kitelepítésre ítéltettek nevei, köztük miénk is...

Édesapám másfél éve nincs mellettünk, - Isten nyugosztalja -, betűről-betűre tudta már a 45-ös kitelepítési rendeletbe foglaltakat: „Aki a legutolsó népszámlálás és összeírás alkalmával német nemzetiségűnek vagy anyanyelvűnek vallotta magát...” Hányszor hallottam ezt tőle, utolsó napjaiban már-már megbánás szerű hangszíjjal és bocsánatkérő tekintettel. Nem volt miért így éreznie, ma sem „vallanánk” és vállalnánk másképp. Itt van tisztán előttem az a hét évvel ezelőtti nap, mikor fogadtuk a konyhában a kérdezőbiztos. Naplóm segítségül hívása nélkül is emlékszem Apám minden szavára, legfőképpen arra, mikor is magyarul megkérdezte a biztos urat, hogy van-e olyan nagy a rubrika, amibe a következők elférnek:

- Szülőanyám német, szülőföldem Magyarország, édesanyámmal svábul beszélek. Ami bort maga elé raktam, annak szőlejét magyar napszámosok szedték, velük magyarul beszéltem, Ney szabóval meg az öreg *Waldhauser* cipésszel héberül

áldjuk az érő szőlőt melengető szeptemberi napsütést, a csernyei favágóktól tótul rendelek, lovaimra pedig cigányul alkudtam. - de nem volt ekkora hely a kérdőíven.

- Egyet válasszon nemzetiségnek is és egyet anyanyelvnek! - volt az ukáz -

Apám rám nézett és enyhe biccentéssel kísérve felhúzta a szemöldökét, ezzel jelezve nekem, most figyeljek igazán, mert jön az „atyi csavaros észjárás” és az addig magyar nyelven folyó beszélgetésről átváltott németre. A további kérdéseket is kizárólag így válaszolta meg. Izzadt is a biztos úr, de nem csak a kályha melegétől. Aztán még hetekig nem hagyta el Apám száját magyar szó, de még egy fogadjisten sem...

Pakolunk. Egy hetünk maradt indulásig. Édesanyám 5 percenként betesz valami számára kedves emlékű tárgyat a zsákba, aztán kiveszi ugyanazt. Hoz helyette mást, de annak sorsa is hasonló lesz előző társaihoz, maradni fog ajándékozásra vagy eladódik. A sokadik ilyen csiki-csuki után aztán végre elmosolyodik a helyzet komikumán és a hokedlit maga alá húzva ül ki a tornácra és fejét csóválva mondja:

- Ésszel tervezzünk fiam! Fejenként csak egy mázsa ingóság vihető, amiből 20 kg lehet az élelmiszer. Bútor így nem fér bele, a szerszámokat azonban feltétlenül be kell csomagolnunk, majd azok kitermelik új otthonunk berendezéseit, szerencsére a szorgalmunk meg elfér a zsebünkben is. Csak a nagyapád sublódját sajnálom...

A sublód! Most éppen családunk negyedik generációját szolgálja. Legfelső fiókja édesapám halála óta érintetlen, tele „papírjaival”, nem nyúltam még hozzá soha, gyerekként nem is tehettem meg, egyrészt tiltva volt, másrészt egy ideig fel sem értem, felnőttként meg nem volt rá szükségem, a hivatalos írásokat és a pénzt apám máshol tartotta. Lefekvés előtt megnyitom...

A maradék móri napjaimat bánattal a szívemben terveztem, az örömeztetés tűzének legapróbb szikrájára sem mertem számítani. De tévedtem. Az öreg bútor nem csak édesapám jegyzeteit és rajzait, hanem legnagyobb örömömre nagyapám megsárgult és helyenként olvashatatlanul megkopott naplóit és majd két évtizedes levelezését is rejtegette, közöttük több olyanra is akadtam, amit Wekerle Sándor egykori miniszterelnökünk írt nagyapámnak címezve. Nagyapám nem élte meg születésem, így Édesapám elmondásaiból alakult ki a képem Róla. A „Fater”, - apám csak így említette mindig - 1848 nyarán született, harmadik fiúgyermeke volt dédszüleimnek, kiváltképp nagy ésszel megáldva, ezért papnak is szánta család, így a familiából egyedüli fiúként továbbtanították a fehérvári Cisztereknél. Ott lett osztálytársa és barátja Wekerle Sándor, amiről ugyan tudtam Édesapám elbeszéléseiből, de a leveleket soha sem említette. Létezésem ékes bizonyítéka annak, hogy Nagyapám soha nem lett szerzetes pap. Az élet és azzal menthetetlenül járó halál rendezte így, meg tán egy kicsit Nagyanyám megjelenése is az Ő életébe. Nagyapám idősebb fiútestvérei nem élték meg az Ő 18. születésnapját, így Ő

kénytelen volt tanulási terveit feladva „hazajönni” és Dédapámmal együtt gazdálkodni az akkori szőlősünkön és az azóta jócskán összezsugorodott földterületünkön.

Móri óráink meg vannak számlálva és hamarosan indulnunk kell, - a „hírek” szerint Hettstedt vagy Mansfeld felé megyünk -, így teendőim befejezésének igen véges a határideje, ezért hát úgy döntöttem, nappal dolgozom végzem, estéim a lelt kincs olvasásával töltöm majd...

Vasút utcai házunkat még Nagyapám építette Apámmal, 41 éve áll is töretlenül, 1907-ben lett a kapu felszentelve. Jövő héten azonban már mások fogják küszöbét átlépni. Hogy kicsodák? Nem tudom, azt mondják, Felvidékről jönnek majd az onnan kitelepítettek. Sorstársak Ők is, halottaikat, házukat, szülőföldjüket hagyják maguk mögött. Nem hagyhatom hát, hogy a házunk új lakói közül bárki is azt mondhassa: „megérik a pénzüket ezek a svábok, romokat hagytak csak nekünk!” Igyekszem ezért a kisebb hibákat kijavítani, üvegezni is kell még 2 ablakot, istállót rendezni, trágyát elhordani. Azt tervezem, amit nem tudok megoldani és hibádzik, arról hagyok egy listát valami jól látható helyen, megtartva Apám egyik atyai intelmét, mely így hangzott: „úgy köszönj el fiam mindig, hogy viszontlátáskor téged üdvözljenek elébb!” Hátha egyszer visszahoz minket a Jó Isten...

Izgatottan vártam az estét, azaz inkább a sötétedést, ami igen korán érkezik ilyenkor, persze már évezredek óta így van ez. Az elmúlt napok a februárhoz képest igen enyhék voltak, ennek ellenére befűtöttem rendesen. Édesanyám kimerülten alszik a belső szobában, ma is alkudozott egész nap, megpróbálja pénzzé tenni a lehetetlent is, de nem vagyunk egyedül, akik így cselekszenek, tán túl sokan is, megérkezésekor csak annyit mondott csendesen: - Fiam! „Többet” kapunk, ha elajándékozunk a dolgaink...

Magam elé teszem az asztalra Nagyapám levélkupacát, kezem kissé remeg, így állok neki az olvasásnak. Azaz állnék, mert azt kell tapasztalnom, hogy Nagyapám igen alapos ember lévén, amiről csak tudott, másolatot készített, így elküldött leveleiről is. Ez egyszerűen csodálatos, a dátumok alapján levélpárokat vélek felfedezni, igyekszem ezeket dátum szerint sorba rendezni. Közben bele-bele pillantok a sorokba. Úgy látom, Nagyapám igen baráti hangot üthetett meg egykori miniszterelnökünkkel, a megszólításokból legalábbis erre következtetek. Nyomát sem látom egyetlen „Méltóságosságnak” sem. Bárcsak nekem is megadódhatna most ez a kiváltság, lenne is pár keresetlen szavam a kitelepítéssel kapcsolatban jelenlegi miniszterelnökünkhöz...

Közéjük lapozok:

WS: „... Egyházpolitikai törvényeink benyújtása igen vegyes érzelmekkel fogadtatott Pesten, kérlek Barátom, írd meg nékem, hogy is vélekednek Moóron erről a polgárok...”

Nagyapám: „... Sándorom! Így jár, ki Budapesten éli napjait! Már megfeledkezel arról, hogy vidéken inkább zsellérek, napszámosok, cselédek élnek, ellenben polgárok nem oly sokan? Azért régi szokásomhoz híven igyekszem mindenféle néppel szóba elegyedni, így hát nyugton állíthatom Neked, itt sem más az élet, mint a Fővárosban. Van, aki szerint perceid megszámlálva, lemondásod már holnap címlapon lesz, mások meg azonnal szobrot állítanának Néked Moóron. Hozzáteszem, utóbbiak vannak kevesebben. Azt is beszélik, *Büchler rabbi* halkán olyant is mondott, hogy tán végre a zsidóságnak sem kell messzebb temetkezniük a községtől, mint a kolerásoknak. Magyarán igen csak üdvözli munkásságod, ahogy az evangélisták is. A katolikus egyháziak közül van, aki pénzt lát veszni és morog, van, aki a vallás iránti közönyösség felerősödésétől tart, a bölcsebbje pedig úgy véli, ahogy eddig is, hívő ember szentsége a házasság, arra pedig nem az anyakönyvezető, hanem az Isten teszi rá a pecsétet. Ami aztán meg felettébb érdekes lehet számodra, azt egy átutazó fehérvári ügyvédbojtár mondta nekem a minap, Ő már darálja a még el nem fogadott törvényed, - mert Ő bizonyos benne, hogy elfogadják, ha ma nem, hát holnap -, márpedig azért szajkózza be a paragrafusokat, mert nagy pénzt lát a válásban, ami szerinte szép új üzletág lesz a hozzá hasonló firmáknak. A pipázgató szegény embernek meg csak a dohányról jut eszébe Wekerle, azaz inkább nem is dohányról, hanem a jövedékis áráról meg a megváltozott termesztési szabályokról. De azért van az öregebbeknek jó emlékük is, persze nem Rólad, hanem Atyádról, az öreg jószágigazgató Wekerléről. Őszintén mondom Sándorom, féltetek, mert két utat látok számodra, dolgvégezetlenül buksz majd, vagy dolgod bevégeztével buksz, de a bukásod garantált.”

WS: „... Igen Tisztelt Barátom! Sorsom úgy látom, ahogy Magad is, a magyaroknak német vagyok, a Császárnak magyar, én pedig úgy gondolom, hogy igyekszem a Hazámat szolgáló európainak lenni. Szerencsére ma nem a dualista államszövetség Budapestje és Bécse a világ közepe. Európában már több helyen előttünk járnak az egyének jogait illetően, van ország, ki évszázadokkal előz meg minket. Törvénytervezeteim nem a mának szólnak, hanem a jövőnek. A Monarchia halálra van ítélve, ahogy az én miniszterelnökségem is. Nincs Európában még egy ország, ahol a hatalmat kézben tartó két nép, - az osztrák és a magyar -, oly kisebbségben élne megannyi nép között, kit igája alá hajt. E nemzeteknek, tótoknak, románoknak, szászoknak, sváboknak, ruszinoknak, szerbeknek és horvátoknak, örményeknek, zsidóknak ugyan úgy kijárnak azon jogok, mint a két uralkodó nemzetnek. Legyen békében szólásuk, írásuk, taníttatásuk nyelvükön, legyenek színházaik, újságjaik. Gyakorolhassák hagyományaikat, vallásukat és a születéssel „elnyert” vallásukon is szabadon változtathassanak. Amennyiben bármelyik nemzet is ezek közül a másik rovására akar jogokat magának követelni és a másiknak nem engedni meg azt, amit magának elvár, akkor poraira hullik, amit ma országunknak nevezünk. Bécs fél ettől, a Császár öregszik, vele a Monarchia is, engednie kell hát, akár zálogul törvényeim elfogadásáért hajlandó vagyok felállni. Névjegyem letettem a Császár és politikai ellenfeleim asztalára az államháztartás egyensúlyba hozásával. Bízom hát!”

Aztán ráborulva az asztalra elaludtam. Később mécsesem is valószínű, mert igen csak sötét volt, mikor megébredtem. Ágyba kell bújnom, reggel korán indulok a szőlőbe, napok óta nem fagy, kiviszem és beforgatom a trágyát. Metszeni már nem én fogom, csak bízni tudok benne, hogy következő gazdája olyan szakértelemmel, szeretettel és gondossággal műveli majd szőlőinket, ahogy tanulták és tették azt Apáim és csináltam jómagam. Pincémbe is ellátogatok, bár a második fejtéshez is korán van még... Ebédre siettem vissza, hozva magammal némi Ezerjót is. Édesanyám igen lassan, apró kortyokba harapdálta, jól tette, maradjon is meg az íze emléke, amíg csak lehet. Délután lovainkat kocsisztól sikerült eladni, ráadásul úgy, hogy a vasútnál kell csak átadnom őket, azon a „bizonyos napon”. Utolsó utunkra ők lesznek hát kísérőink, meg a kitudja hány száz sortársunk. A községben egyébként úgy majd 1500 emberről beszélnek. Ha már nem csak két estém lenne itthon, tán várnám is a ma estét, most inkább csak azt mondom, naplemente után olvasok tovább...

Nagyapám: „... E két napja történeteket meg kell veled osztani, Sándorom, mert volt itt Wekerlészecske becsülettel, majd hogy tán párbaj nem lett belőle! Történt is, hogy egy Komáromba tartó újságíró igen csak meglegyintett egy kis Móri Leányka, no de nem a *Gruber* festette hemdes-leiblis, vászonszoknyába bújt, hanem a pohárba lopózott. Említett úr igen csak felemelte hangját az egyik kimérésben, mikor megtudta, Wekerle szülőföldjén jár éppen. Leginkább országközi megjelenéseid külsőségeit vetette a szemedre, úgy fogalmazott, Wekerle inkább hasonlít egy felserdülő angol lordhoz a csupasz bajusztalan képével és cilinderével, mint egy magyar miniszterelnökhöz, akinek szerinte kötelező etikett lenne a bajusz, a szakáll meg a díszmagyar, csüngő karddal. Lett is nagy vita aztán, mert erre valaki rátromfolt azzal, hogy ez a Wekerle hazahozta Kossuthot és újra temettette, tehát magyar ám, de igazából. No, a firkász egyből neki esett móri hazánkfiának és rákiabálta a mulatozó közönségre: „akkor induljon azonnal Wekerle és hozza haza Madagaszkárról Benyovszky Móricot, mert az is móóóóóóóóóóóó... ccccc!” Az egyik jelenlévő elmondása szerint ekkor pattant el a húr és repült néhány nyakleves is, amiből leginkább zurnalisztánk „ivott” a legtöbbet. Mint látod, ilyen a csendes vidéki itthoni élet. Igaz is, Sándorom! Mikor jársz erre felénk? Látod, már nem is merem írni azt, hogy itthon, hiszen már inkább Dánszentmiklóst mondod otthonodnak. Aztán milyen a nyáregyházi dohánytermés? Küldhetnél nekem kóstolót, cserébe tüzes ezerjót adok fel...”

WS.: „... Kedves Barátom! Mivel egy kormány lemondásának híre gyorsabban terjed, mint a pestis vagy a futótűz, így bizonyára értesültél már felállásomról. November 26-án felajánlottam a Császárnak kormányom lemondását, amennyiben szentesíti az egyházpolitikai törvényeim, ezen ajánlatomat másnap a Császár el is fogadta és december 9-én megküldte szentesítésre. December 21-én pedig formailag is elkészítettük az országháztól...”

Nagyapám: „Sándorom! Győztesként felállni, de nem is, inkább a vállalt küldetés megvalósításakor a hatalomról lemondani csak a legnagyobb államférfik tudnak!

Itthon nagyon tisztelettel gondolunk Rád jó néhányan, persze lehetnének többen is. Azt kérdezik Tőlem, mit mond a Wekerle, merre tovább? ...”

WS.: „...Egyenlőre nincs tovább! Megyünk, mert mennünk kell. Ezt kívánja a politikai akarat. Dolgunk itt most bevégeztük, de amint lehet, amint engedik, visszatérünk. Tennivalónk akad még e hazában bőven!”

A tennivalók! Éjfél is elmúlt már, azaz holnap indulunk. Rövid alvás után reggel nekiálltunk Édesanyámmal a végső csomagolásra, aztán együtt kimentünk a Kálváriára elköszönni halottainktól. Egy kis üvegcsébe egy maroknyi földet töltöttem Apám és Nagyszüleim sírjáról, de nem azért, hogy magammal vigyem, hanem azért, hogy minél előbb visszahozhassam. A házban sikerült majd mindent elrendeznem, remélem, nem válik martalékává senkinek sem és az új gazdáját becsülettel fogja szolgálni, mint ahogy tette ezt nekünk is. Ebéd után Édesanyám és én szóltanul ténfergünk hol a házban, hol az udvaron, érdekes érzés, éppen ott nem találjuk a helyünk, ahol életünk jelentős részében a helyünk volt. Hamar nyugovóra térünk, ami most tényleg a megtestesült abszurditás, egyikünk sem nyugodt. Vajon hol ér minket a holnap este? Ágyban alszunk, marhavagonban, földön?

Elindulunk! Édesanyám azt kérte, hogy ne az Vasút utcán menjünk az állomásig, hanem forduljunk el a zsidó temető felé és menjünk át a néhány éve átadott ONCSA-házak között. Így zötyögősebb lesz ugyan, de ha így kérte... Vonulásunkra sokan kijönnek a házak elé, néhány felnőt és rengeteg gyerek. Értik-e, hogy mit látnak? Az együttérzést sugalló köszönések és a megidőzésre sem méltó megjegyzések váltják egymást egészen az állomás épületéig. Anyám utolsó móri mondata az utolsó móri útját követően így hangzott: „Valami ilyesmi lehetett Krisztus keresztútja is.”

A nem éppen emberi körülményeket biztosító vagonok egyszer csak rándulnak egyet, aztán elindulunk. Eszembe jutnak Wekerle Sándor sorai: „Megyünk, mert mennünk kell. Ezt kívánja a politikai akarat. Dolgunk itt most bevégeztük, de amint lehet, amint engedik, visszatérünk. Tennivalónk akad még e hazában bőven!”